

בארה של תורה

פניני דרוש השקפה ומוסר לפרשת השבוע

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 188 מרחשון ה' תשע"ז

העלון מוקדש לע"נ לאה בת סימי ע"ה ע"י אביה ר' שמעון ז'אנו הי"ד

פרשת נח

האברך הקניט את רעייתו בהפסקת צהרים, ולא הצליח להבין בכולל את הסוגיא...

"נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" (ו, ט)

רבים העירו שהמילה "איש" מיותרת. וביארו בעלי המוסר שבא הכתוב ללמדנו יסוד גדול בעבודת ה', שלפני שהאדם מבקש ושואף להיות צדיק ולמדת עליו להיות קודם כל בן אדם, להיות איש - מענטש, להיות נוח לברייתו, סבלן ועניו ומקבל כל אדם סבר פנים יפות, ורק אחר כך יכול הוא להתקדם הלאה ולהתעלות בעבודתו הרוחנית. חו היתה מעלתו הראשונה והעיקרית של נח שבה פתח הכתוב בשבחיו שהיה "איש" מענטש.

ב. ומסופר על הגאון רבי שמואל רוזובסקי ראש ישיבת פוניבז' (היו שקוד ללמוד תורה עמ' כא), שפעם אחת ניגש אליו אב כדי לברר על בחור מהישיבה שהוצע לבתו שהגיעה לפרקה, ושאל את הרב כמה שעות ביום הבחור לומד, ואיך שמירת הסדרים שלו, והאם הוא מגיע לתפילות בישיבה, ואיך ההשתתפות שלו בשיעורים, וכמה כשרוני הוא.

לאחר שראש הישיבה סיים להשיב על שאלותיו הודה לו האב ועמד ללכת לדרכו. אך ר' שמואל פנה אליו ואמר "ראה נא, עד עכשיו אתה שאלת אותי שאלות, ועתה הרשה לי לשאול אותך כמה שאלות. הנה נראה שאתה מרוצה מאד מכל מה ששמעת, כי אתה כנראה מבין שזה כל מה שהבת שלך צריכה לדעת, באיזה שעה בדיוק הוא מגיע לסדר, והאם הוא יורד לעומק הסברות וכו', אך אני חושב שיתכן שאת בתך מאד מעניין לדעת אם הבחור הזה הוא בכלל בן אדם! מן הראוי היה שתשאל אותי האם הוא נעים הליכות, וכיצד הוא מתנהג בחדר האוכל, האם הוא מגיע ראשון ולוקח את המנה המשובחת או שאחרי מנחה הוא לא רץ כל כך מהר לחדר האוכל אלא יושב עם חברותא ולומד ומנצל את הזמן והוא בא בסוף ואוכל את מה שנשאר. ומה קורה אם קנן השתיה שעל השולחן נגמר וצריך למלאותו שוב, האם הוא זה שתופס את הקנקן ורץ למטבח להביא מלא או שהוא יושב בסבלנות זמן רב וממתין עד שמישהו אחר יעשה זאת. האם הוא נכנס מידי פעם למטבח להודות להם על טירחתם עבורו, ואיך הוא מתנהג כאשר האוכל לא ערב לחיכו".

"אתה הגעת למסקנא שהוא שקדן, אך מדוע לא תברר כיצד הוא מתנהג כאשר הוא מסיים את לימודו בשעה מאוחרת בלילה כאשר חבריו כבר ישנים מקודם, האם הוא מוריד את נעליו טרם בואו ומחזיקם בידי כדי שלא יתעוררו, או שהוא נכנס בקול רעש גדול. ובבוקר האם הוא מסדר את מיטתו או שהוא משאיר את חדרו מפורז מתחילת הזמן ועד סופו".

"אני חושב, אמר ר' שמואל, שהדברים הללו מאד צריכים לעניין את בתך. כי אם המפונק הזה שלא חושב על סביבתו יבוא בצרהיים מהכולל הביתה, והיא הרי כבר מהבוקר טרחה להכין לכבודו ארוחת צהרים והוא מגיע ומתיישב לאכול והאוכל לא יהיה בדיוק כמו מה שהוא רצה, ואז יעוות את פניו באי שביעות רצון בולטת, האם תתנחם בתך במחשבה על מה שאמר לה אביה לפני שעשו את התנאים שהוא היה אצל הרב רוזובסקי ור' שמואל גמר את ההלל על כשרונו הרב ושכלו החריף של החתן. ואם כך ממשכיה היא במחשבתה, נכון שהוא מתנהג בגסות ואין לו שום יחס אנושי, והוא יכול לבעוט במיטיב לו כאשר מוצא חן

בעיניו, אך בכל זאת אני מאד מכבדת אותו כי הרי הוא גאון עם הכשר של ר' שמואל...".

ג. ועל הגאון רבי חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר מסופר (שם עמ' כב') שפעם אחת הגיע לשיבה אורח מאמריקה שהיה חבירו בבחרותו והשתתף בשיעור הכללי שמסר, ולאחר מכן הזמינו ר' חיים לביתו לארוחת צהרים. הם התיישבו לאכול והרבנית הגישה מרק לר' חיים ולאורח. ר' חיים התחיל לאכול וגמר במהירות, וביקש מהרבנית מנה נוספת, ובעוד שהאורח לא סיים עדיין לגמוע את המרק שלפניו סיים ר' חיים שוב וביקש מהרבנית "זה מאד טעים אפשר לקבל מנה נוספת".

המראה היה לפלא בעיני האורח שלא עצר ברוחו ושאל את ר' חיים "הרי אנו מכירים עוד מצעירותנו, ואני רוצה לשאול אותך האם כך ראוי לאדם רם המעלה מרביץ תורה מפורסם כמותך לבקש עוד מנה ועוד מנה...". ר' חיים השיב לו "אתה צריך להבין שהמרק שהיא עושה הוא ה"שיעור כללי" שלה, וכשאני אומר שיעור ובא מישהו ואומר שהשיעור היה כל כך טוב ואולי הראש ישיבה יכול לחזור עליו עוד פעם, באיזו שמחה אני מתמלא בלבי, ואם עוד אחד בא ואומר לי כך ודאי שזה מוסף לי עוד שמחה. והיא, הבה ונתבונן מה השיעור שהיא מכינה, ואיך היא מכינה. וכי את המרק הזה היא הכינה בקלות? הרי מהבוקר היא טורחת להכין אותו, תחילה הלכה לקנות את הירקות וסחבה עד לבית וקילפה, ועוד כמה וכמה טירחות היא טרחה עד שזכתה לראות את המרק מוכן, וזה השיעור שלה עם כל הטירחה שמסביב. כאשר אני אומר לה עוד פעם לחזור על ה"שיעור" ועוד פעם לחזור על ה"שיעור" יש לה נחת רוח עצומה בכך". ובזכות אצילות זו זכה ר' חיים להיות גדול בתורה, ללמדך "אז מען דארף זיין א מענטש", צריך להיות בן אדם... לפני הכל! קודם לכל!

ד. והגאון רבי מרדכי משה שולזינגר (שם עמ' כד) אמר בשם החזון איש, שלפעמים קורה שאברך מגיע לכולל לסדר שאחר הצהריים ופתאום אינו מצליח להבין את תלמודו, וזאת משום שבהפסקה הקניט את רעייתו והתנהג כלפיה שלא כראוי, והתורה נדבקת רק במידות טובות, כי היא מתנה מאת ה', ולא מועיל לזה כשרון ולא כל דבר אחר אלא רק סיעתא דשמיא, והתורה ניתנה רק לבעל מידות טובות, ולמי שהוא בן אדם.

נח תפר את שפת העכבר הפצוע משפמו הסטרילי של החתול

"כי אותך ראיתי צדיק לפני בdoor הזה" (ז, א)

במדרש בראשית רבתי מיסודו של ר' משה הדרשן (פר' נח עמ' 59) אמרו "נאמר על נח כי אותך ראיתי צדיק לפני, ולמה נקרא צדיק? לפי שהיה עושה צדקות עם כל אשר היו בתיבה. אמרו בתחילה בימי אדם הראשון היו החתול והעכבר בביתו של אדם הראשון שותפים וידידים זה לזה. יום אחד נכנסה תחרות וקנאה בלבו של העכבר על החתול והלך אצל אדם הראשון ואמר לו, אדוני תן לי רשות להרוג את החתול שהוא גנב וקוביסטוס. אמר לו אדם, הואיל וסיפרת עליו לשון הרע תהיה לו למאכל. ומיד קפץ החתול על העכבר והרגו. כיון שראו בניו של עכבר ונקבתו כן ברחו לסעיפי ההרים ולנקיקי הסלעים ולחורי עפר, אמרו לא תהיה פליטה לפני החתול אויבינו".

יצחק בן ריקה בן סימון ז"ל
סעדיה בן יוסף עובד ז"ל
שמואל בן רעון חנרונזי ז"ל

אסנת בת לאה ע"ה ע"י שמלוב
פאריעה בת סעיד תוהמי ע"ה
שמעה בת סאלם מרחבי ע"ה

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל + סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל + נאויה בת תאגיה ע"ה
ארהן בן יהיא ז"ל + רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרח ע"ה

קשה, שהרי קודם המבול נאמר (לעיל ו, ה) "וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום" ואם כן כיצד קטיגור נעשה סניגור ואותו יצר שמחמתו בא המבול הוא ששימש כטיעון לזכות הדורות הבאים שלא יענשו שוב בעונש כזה.

ויתבאר הענין לאור דברי הספורנו "כי יצר לב האדם רע- כי בהיות המזגים מכאן ואילך פחותים מאשר היו קודם המבול לא יאיר בהם הכח השכלי מנעוריהם כבראשונה, באופן שיתקומם למתאוה המתגבר עליו מנעוריו". וביאור דבריו על פי מה שכתב הפזרי (מאמר א' סי' צה') שאם היה האדם נולד בקומתו ובשכלו כאיש גדול בשנים אז לא היה מוכן לעשות רע, כי היות שהאדם נולד בלא דעת ובימי נעוריו קודם שמגיע לשכל השלם הוא עוסק בטיפשות והבלים והרגל נעשו לו הם כטבע שני. אולם בדור המבול מיד כשהיה התינוק נולד היה שכלו כאדם השלם והיה מהלך ברגליו וכחו במתניו, וכמו שנאמר (איוב כא, יא) "ישלחו כצאן עייליהם (היינו בנייהם הקטנים) וילדיהם ירקדון", ופירש"י "בעת לידתו היה הולך ומרקד מיד, ואם פוגע במויק נלחם בו. והיתה אומרת לו אמו הבא לי מספריים ואחתוך שערך, וכן לך והדלק לי את הנר". ואם כן לא היו מוכנים לחטוא מצד טבעם, וכיון שלמרות זאת חטאו נחשבו מעשיהם לעוון גדול. מה שאין כן לאחר המבול שנעבר אויר וטבע העולם ונחלשו בני האדם ונולדים כשהם קטנים וחלשים ורק לאחר שנים רבות נשלמת קומתו ושכלו של האדם, ועד אז כבר הורגל בחטא וקשה לו לפרוש הימנו, ולכן הקפידא על חטאיו פחותה יותר מברור המבול.

וזהו שנאמר "ויאמר ה' אל לבו וגו', כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי", והדגש הוא על "מנעוריו" שלא הוזכר קודם המבול, והיינו כי עתה לאחר המבול השלמת האדם נמשכת שנים רבות ועד אז מתרגל ומתגדל מתוך מעשים של שטות והבל מחמת היצר הרע, ולכן גם לאחר שנשלם שכלו נמשך אחר הרגלו ואינו ראוי לעונש גדול כמו דור המבול. נראה רמב"ן שכתב "או יאמר כי מן הנעורים, כלומר מחמתם תהיה רעת היצר באדם, שהם יחטאו אותו", ויתכן שכוונתו כספורנו.

ב. וראוי לציין לדברי החובות הלבבות בשער הבחינה (פ"ה. ע"פ לב טוב) שטובה גדולה עשה ה' עם האדם שאין הוא מבין ולא מבייל בין טוב לרע בעת היותו עולל רך בשנים, כי אילו היה שכלו וכח הכרתו שלם בתקופת התפתחותו, והיה מבין ששאר בני אדם עולים עליו בזה שהם ברשות עצמם ובמהירות תנועותיהם ובכך שביכולתם לדאוג לנקיותם, והיה רואה בעצמו את ההיפך מכל זה, שמוגבל הוא בתנועתו וזקוק לאחרים שיאכילוהו ויטפלו בו וינקו אותו מצרכיו, היה כה מצטער בכך עד שהיה מת מרוב דאגה ויגון!

ולפי דבריו יתכן לבאר את חידת האדם, כי הנה לכאורה לנשמה אין גיל וכל הנשמות שוות וכולן נבראו בששת ימי בראשית, וכולן עמדו על הר סיני בקבלת התורה, והכרת הנשמה ורוחב דעתה אחת היא ואינה אמורה להשתנות בהתאם לגיל האדם ומספר ימיו ושניו, ואם כן כיצד זה שהאדם הנובעים אין שכלו וככל שהולך וגדל מתפתחת דעתו ובינתו והשכלתו הנובעים כולם מהנשמה שבו.

אמנם לפי דברי החובות הלבבות יתבאר שאכן מצד עצם הענין ראוי היה שכבר מעת לידתו יהיה האדם בעל הכרה מלאה ובעל בינה והשכל כראוי למי ששוכנת בקרבו נשמה עליונה, אלא שחסד ה' הוא שמצמצם למעשה את הכרת האדם כדי שלא יצטער מחמת מוגבלותו הגופנית, וככל שגופו הולך ונשלם ותלותו באחרים פוחתת והולכת כך מתגלה בו שפעת אור נשמתו, ורעתו משכלת ומשתלמת יותר ויותר.

"וכשבא נח והכניסן בתיבה, יום אחד היו החתול ונקבתו עומדים זה אצל זה וראו את העכבר, ואמר החתול לנקבתו, זכורני כשהייתי תינוק הביא לי אבא ממשפחתו של זה ואכלתיו והיה טוב למאכל, ועתה ארדוף אחריי ואשיגנו ואוכלנו. כיון ששמע עכבר כדברים הללו נס מפניו ורדף החתול אחריו, ונעשה לו נס ונודמן לו חור אחד ונכנס שם. הכניס החתול פיו בחור להוציאו מתוכו ונשכו העכבר, וגם החתול קרע לו בציפורנו שפתו התחתונה כחצי זרת. אחר שעה הלך העכבר אצל נח, אמר לו איש צדיק עשה לי צדקה ותפור לי מה שקרע לי החתול אויבי. אמר לו לך והביא לי נימת שערו. הלך אצל החתול ומצאו ישן ותפס משערו וחזר לנח ותפר את קרעו. ולכן נקרא נח צדיק".

וכשסיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א מדרש זה לרופאים אמרו לו ששפם החתול מאד סטרילי ולכן נח בחר בו כדי לתפור את שפת העכבר. ונח היה בעצם הרופא הכירורג הראשון שעשה תפירה כזו.

ובספרו חשוקי חמד (שבת קכ, ב) ביאר שטעם ההיתר ליטול שער מהחתול כדי לתפור את פצע העכבר, הוא משום שבתיבה היה אסור לחתול להרוג את העכבר, ולכן מותר היה לעכבר לתפוס משערו, כי חייב הוא בתשלומים. ויתכן שזו כוונת המדרש שנח היה איש צדיק, מפני שהיה מקום לומר שמכיון שהעכבר אשם בשנאה זו שהרי הוא זה שהיה "רודף" אחר החתול וביקש מאדם הראשון להורגו, ומחמת כן החתול שונאו ואם כן אין צורך לרפאותו, ואף על פי כן נח איש צדיק היה, והיה מרפא את פצעי החוטא אף שהוא הביא עליו את האשמה ואת הפצע.

אמנם יש לציין שבספר בן סירא מובא שנח אמר לעכבר להביא שערות מהחזיר, ולכן עד היום יש לעכבר קרע בשפתו וכן שערות שם כמו חזיר.

ועל כל פנים נלמד מכך מוסר השכל עד כמה גדול עונשו של מי שמדבר לשון הרע, שהרי העכבר אמר לאדם הראשון את האמת על החתול, ואף על פי כן קיבל עונשו עד סוף כל הדורות, להיות נרדף על ידי החתול.

אעופה אשכונה ולא כיונה...

"ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה" (ח, יא)

הרמב"ן הביא מדרש שנפתחו ליונה שערי גן עדן והביאה אותו. וביאור נפלא מצינו בפירושו האלשיך (תהלים נה, ז) על הפסוק בתהלים "מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה". כי לכאורה היה צריך לומר "כיונה" בניקוד שו"א, וממה שאמר "כיונה" בפת"ח משמע דהיינו היונה הידועה.

ופירשו, שדוד המלך נתכוון ליונה של נח שנפתחו לה שערי גן עדן, ואמר שמי יתן והיה זוכה גם הוא לכך, ולא היה נוהג כמותה שיצאה משם וחזרה לנח, אלא היה נשאר שם בגן עדן ולא יוצא. וזהו שאמר "מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה", שהיית נשאר ושוכן בגן עדן.

חובות הלבבות – אם היה התינוק שלם בדעתו היה מת מרוב דאגה ויגון מחמת תלותו באחרים

"ויאמר ה' אל לבו וגו', כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי" (ח, כא)

לכאורה הרי גם לפני המבול היה יצרו הרע של האדם מצוי בו מנעוריו ומה נשתנה לאחר המבול שבגללו לא יוסיף ה' להכות את כל חי. וביותר

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-1-2-48-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצוינים

בחסדי ה' עומדים אנו בפני הקמת בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת"ו. אשרי מי שיזכה ויתקיים בו הפסוק "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב". באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח את שם התורם על כל הבנין. לפרטים 054-2637798, 08-9452903

לע"נ יצחק בן תמו אביסדיד ע"ה ♦ רחל בת סימי זאנו ע"ה ♦ מסעוד בן לאה ממו ז"ל ♦ אהרון בן סלימון שעירי ז"ל

חיים בן חנה ושלוש מחרבי ז"ל
יחיא בן דוד דארף ז"ל
שמשון בן סעדיה גרסי ז"ל

רשל רחל בת נונא ע"ה ע"י שרעבי
שמחה בת שרה אליאס ע"ה
מרים בת יחיא אשוול ע"ה

יפה בת ידידה זוליכה ע"ה
שמואל סעיד בן השמט פיראן ז"ל
אסתר בת רחמה ע"ה ע"י אילוז